

1. Città di Castello

Città di Castellon kaupunginmuurin kupeessa sijaitsevan Hotel de Muran marmoriseen baaritiskiinkin voi lasillinen jääkylmää Campari-soodaa jättää helmeilevän vesirenkaan. Kolikot voivat kilahtaa tiskin mustaan kiveen ja kädestä jäädä hienoinen kostea laikku, kun odottelee että baarimikko kaataa lasiin ensin jäät ja sitten punaisen juomasekoituksen. Città di Castellossa saattaa heinäkuussa olla kuuma läpi yön, vaikka iltaisin laskee täysi pimeä. Myöhäiset äänet kohosivat usein Hotel de Muran hämärästi valaistulta terassilta naapuritalojen ikkunoihin, kunnes hotellijohtaja tuli sanomaan, että naapurit olivat jo menneet nukkumaan. Oli aika siirtää keskustelu kaupunginmuurin ulkopuolelle runsaiden lehmusten alle, johon hän auttoi kantamaan kevyet muoviset puutarhakalusteet ja jo lähes tyhjät pullot. Oli niin pehmeää, että yön olisi voinut öljytä.

Aamulla joimme yleensä espressot Accademia degli Illuminatin Circolo Tifernaten tupakkahuoneessa ja ostimme pulloittain lähdevettä. Humidorissa oli tarjolla paikallisia toscanalaisia maanmakuisia sikareita. Poltimme nopeasti ennen luennon alkua kääräistyt tupakat ranskalaiselta parvekkeelta, jossa lämmin tuuli nostatti ohuen hien käsivarsien sisäpinnoille. Vatsan krapulainen tyhjyys nousi silmien taakse, mutta siinä vaiheessa olimme asuneet hotellissa jo melkein viikon. Juoksin suurten, tyhjien, stukkokoristeltujen salien läpi juuri ajoissa, jotta ehdin avata editioni Aristoteleen *De Animasta* (kr. *Peri psychês*) ennen kuin luennoitsija aloitti puheensa.

Usein sanotaan, että Aristoteleen teosten ensimmäiset lauseet määrittelevät koko niitä seuraavan tutkielman. *De Animasta* ensimmäinen sana on *kalos*, 'kaunis'. Kaikki tieto, Aristoteles aloittaa, on kaunista ja kunnioitettavaa, mutta kaikkein kauneinta ja kunnioitettavinta on sellainen tieto, "joka on tarkinta ja koskee kauneimpia ja ihmeellisimpiä asioita." Tällaista on tieto, joka koskee sielua.

Aristoteles usein mainitsee kauneuden tutkielmissaan, esimerkiksi sanoessaan että hyvä ihminen valitsee tekonsa ”kauneuden vuoksi” (*kalou heneka*).¹ Tai että ”[k]aunista on se, mikä on itsessään haluttavaa ja kiitettävää, sekä se mikä on hyvää (ja nautinnollista koska se on hyvää).”

Tarkemmin lukiessa ei ole aivan selvää, mitä hän kauniilla tarkoittaa. Kauniita asioita voivat Aristoteleen mukaan olla esimerkiksi miehuullisuus (ja miehuullisuuden merkit) tai viholliselle kostaminen.² Kauniita voivat olla myös patsaat / hevoset / miehet.³ *Runousopissa* Aristoteles toteaa, että jokainen kaunis eläin on oikealla tavalla koostunut osista ja sopivan kokoinen. ”Kauneus on nimittäin koon ja järjestyksen aikaansaamaa” hän väittää ja jatkaa, että ”siksi mikään aivan pieni eläin ei voi olla kaunis... [eikä myöskään mikään] tuhansien stadionien mittainen.” Syynä on se, että liian pienten tai liian suurten eläinten havaitseminen ei käy yhdellä katsauksella.⁴

Kauneus on, Aristoteles tuntuu väittävän, aina helposti havaittavaa.

---

¹ Aristoteles, *Nikomakhoksen etiikka* IV kirja, 2. luku.

² Aristoteles, *Retoriikka* I kirja, 9. luku.

³ Aristoteles, *Eudemoksen etiikka* III kirja, 2. luku.

⁴ Aristoteles, *Runousoppi*, 7. luku.

2. Sapfo fr. 16

Kun ajattelen kreikkalaista kauneutta – Italiassa – ajattelen Sapfoa. Kuuluisassa fragmentissaan (numero 16) Sapfo kertoo, miten tunnista kaikkein kaunein maailmassa:

οἱ μὲν ἵππῶν στρότον οἱ δὲ πέσδων
οἱ δὲ νάων φαῖσ' ἐπ[ί] γᾶν μέλαι[ν]αν
ἔ]μμεναι κάλλιστον, ἔγω δὲ κῆν' ὄτ-
τω τις ἔραται·

Jotkut sanovat hevosjoukon, toiset jalkamiesten
ja jotkut laivojen olevan mustan maan päällä
kaikkein kauneinta. Mutta minä sanon mitä vain
joku rakastaa.

πά]γχυ δ' εὖμαρες σύνετον πόησαι
π]άντι τ[ο]ῦτ', ἄ γὰρ πόλυ περσκέθου]σα
κάλλος [ἀνθ]ρώπων Ἑλένα [τὸ]ν ἄνδρα
τὸν [πανάρ]ιστον

On helppoa tehdä tämä täysin selväksi
kaikille. Nimittäin hän joka todella ylitti
ihmisten kauneuden, Helena,
jätti miehensä, parhaan miehen,

καλλ[ί]ποι]σ' ἔβα 'ς Τροίαν πλείο]σα
κωὺδ[ὲ πα]ίδος οὐδὲ φίλων το[κ]ήων
πάμ[παν] ἐμνάσθη, ἀλλὰ παράγαχ' αὐταν
]σαν

lähti ja purjehti Troijaan
eikä lastaan eikä rakkaita vanhempiaan
muistanut ollenkaan. Hänet ajoi harhaan
[joku jumala.]⁵

]αμπτον γὰρ [
]. . . κούφως τ[ ]οησ[.]ν
. .]μῆ νῦν Ἄνακτορί[ας ὀ]γέμναι-
σ' οὐ] παρεοίσας·

sillä notkea
kevyesti
muistuttaa minua nyt Anaktoriasta
joka ei ole täällä.

τᾶ]ς κε βολλοίμαν ἔρατόν τε βᾶμα
κάμάρυγμα λάμπρον ἴδην προσώπω
ἢ τὰ Λύδων ἄρματα κᾶν ὄπλοισι
πεσδομ]άχεντας·

Mieluummin haluaisin nähdä hänen
ihanan askeleensa ja välkehtivän valoisat kasvat
kuin Lyydian armeijan ja jalkamiehet
varustuksessaan.⁶

⁵ Denys Page ehdottaa, että Helenan ajoi harhaan Afrodite, mutta sitä me emme tiedä, runon säilyttänyt papyrus on siitä kohdin tuhoutunut.

⁶ Sapfon fragmenttien kreikankielisten lainausten lähteenä on käytetty David Cambellin *Greek Lyric, Vol. 1: Sappho and Alcaeus* -editiota ellei toisin mainita.

Runon avaa klassinen jännitteinen priamel-rakenne. Kaikkein kaunein, *to kalliston*, ei ole tämä, ei tuo, ei se, Sapfo aloittaa, vaan se mitä minä sanon. Ja Sapfo sanoo: maan päällä kauneinta on se, mitä kukakin haluaa ja rakastaa.

Tämä on helppo todistaa. Kauniille Helenalle, joka itse on kauniimpi kuin kukaan toinen elävä ihminen, Troijan prinssi Paris on silti *kaikkein kaunein*. Niin kaunis, että Helena lähtee hänen mukaansa ja unohtaa miehensä ja vanhempansa ja lapsensa. Samalla tavalla *kaikkein kaunein* on Sapfon silmissä Anaktorian ihastuttava askel ja kasvojen hohde, eikä hän haluaisi nähdä mitään – ei Lyydian armeijaa, ei sotajoukkoa täydessä varustuksessa – niin mieluusti kuin Anaktorian, joka ei ole täällä.

Kommentaattorit sanovat mielellään, että runossa on kyse relativismista – kauneus ei ole mitään objektiivista jos ja kun se määräytyy aina kunkin ihmisen halun ja rakkauden mukaan. Kaikki kauneus tärisee, kaikki arvot liikkuvat paikaltaan, kun niiden pohjalta ei löydy muuta kuin henkilökohtainen preferenssi. Ei ole mitään muuta arvoa, he sanovat Sapfon sanovan, kuin subjektiivinen arvostelma. Eräs kommentaattori ehdottaa jopa, että runossa on kyse nietscheläisestä kaikkien arvojen uudelleenarvioinnista – *Umwertung aller Werthe*. He väittävät Sapfon ajattelevan, että kauneus on katsojan silmässä.

Mutta ei tästä ole kyse. Ei kauneus ole Sapfon silmissä. Se välkehtii Anaktorian askeleessa ja hänen kasvojensa loisteessa – ja sen tunnistamiseksi tarvitaan vain hieman halua ja nautintoa.

Tässä Sapfo ajattelee eri tavalla kuin Aristoteles, joka *Nikomakhoksen etiikan* viimeisessä kirjassa sanoo jotain siihen suuntaan, että tunnistukseen kauneuden ihmisellä pitää nuoresta lähtien olla jokin erityinen taipumus. ”Luonteen täytyy olla valmiiksi sellainen, että hyve on sille kotoisaa, että se rakastaa kaunista (*kalos*) ja inhoaa rumaa (*aiskhron*).” Jos tällaista taipumusta ei ole, on turha opettaa nuorelle hyvästä elämästä, ei hän ymmärtäisi, Aristoteles väittää. Luonteen on

oltava valmisteltu ”niin kuin maa, jotta se tulevaisuudessa voi kasvat-
taa siementä,” on oltava potentiaalia (valmiiksi kytevä *dynamis* – kyky,
valmius, mahdollisuus), jotta hyvä elämä voi aktualisoitua (tulla Aris-
toteleen sanoin *energeiaksi* tai *entelekheiaksi*).

Italiassa usein yllättää kaiken kauneus ja se, kuinka voisi olla mahdol-
lista elää elämäänsä jatkuvassa halun ja nautinnon tilassa. Kuuman
haaleankeltaisen kaupungin kaduilta voi kävellä muurien ulkopuolel-
le joen varteen, jossa puut koskettavat vettä. Osa meistä kääri lahkeet
kävelläkseen kylmään vihreään virtaukseen joka pelästytti imullaan.
Vanhasta kauppahallista ostetuissa viinirypäleissä oli sydämessä pie-
niä kitkeriä kiviä ja niiden sokerivesi levisi muistiinpanovälineiden
päälle. Circolon korkeissa halleissa aamupäivän ilma puhalsi avoimis-
ta ikkunoista, valoa oli silmille liikaa.

Hotel de Muran terassilla ennen illallista puhuimme siitä, kuinka
outoa on, että näin kauniissa paikoissa on toisinaan niin rumia esin-
eitä. Katselimme hontelon terassipöydän päälle pingotettua muovip-
intaista beigeä pöytäliinaa, johon oli painettu lapsellisia pöllökuvioita.
Niin, sanoi Andrew, pöytäliina tosiaan on ruma, kuin jotain mitä voi-
si olla kotona Brooklynissä (tai Jyväskylässä), ei täällä keskiaikaisten
tornien katveessa. Hän kosketti muovista nihkeää pintaa. Mutta, ja sa-
malla hänen silmänsä välkehtivät, näille ihmisille se on tietenkin tavan-
nomaista. Emme ymmärtäneet heti, mikä oli tavanomaista? Kauneus
– sanoi Andrew heittäen sormiaan ilmaan – kauneus on näille ihmis-
ille jokapäiväistä. Yhtä jokapäiväistä kuin rumuus meille muille.

3. Kappaleet

Sapfon runoissa häkellyttää erilaisten objektien ja esineiden runsaus. Yhdestä Sapfon runosta (fr. 92) on säilynyt papyruksessa vain joukko kesken katkenneita säkeitä:

[	
[	
πε[	
κρ[.....]περ[	
πέπλον[...]	vaate
καὶ κλέ[.]σαω[	ja
κροκοεντα[	sahraminvärinen
πέπλον πορφυ[ρ.....]δέξω[.]	purppuranvärinen vaate
χλαιναι περ[	kaaruja
στέφανοι περ[	kruunuja
καλ[.]ος χαμ[	kaunis
φρυ[	
πορφ[υρ	purppura
ταπα[	
[	
π[	

Toisessa fragmentissa (44) Sapfo listaa myötäjäisiä:

πόλλα δ' [ἐλί]γματα χρύσια κῆμματα	Paljon kultaisia rannerenkaita; vaatteita
πορφύρ[α] καταύτ[με]να, ποίκιλ' ἀθύρματα	purppuranvärisiä ja hajustettuja; värikkäitä helyjä;
ἀργύρα τ' ἀνάριθμα ποτήρια κάλέφαις.	lukemattomia hopeisia pikareita ja norsunluuta.

Sapfon runot täyttyvät materiaaleista, artefakteista, asioista; on lyyria, orvokkeja, kukkaseppeleitä, läpinäkyviä mekkoja, juoma-astioita, sandaaleja, hiusnauhoja, vaunuja, alttareita, savuavaa frankinsensiä,

omenapuita, ruusuja, kasvoja, pehmeitä tyynyjä, sekoitusmaljoja ja korvia ja ruusukvitteneitä, leluja, pikareita, kitaroita, hikeä, kultainen talo. Niin paljon esineitä, niin paljon esineitä!

Ja esineiden seassa saostuneena naisruumiita, ruumiiden kappaleita: kädet, kaula, kapeat nilkat.

Joku ”kaunisjalkainen morsian,” Sapfo kirjoittaa.⁷

Tai ”kapeanilkkaiset neidot” nousemassa vaunuihin.⁸

Sivistymätön tyttö viettelee ”maalaismekkoon pukeutuneena, vaikkei osaa vetää ryysyjään nilkkojensa päälle.”⁹

”Ja jalat peitti kirjailtu sandaali, kaunista lyydialaista työtä.”¹⁰

”Ja sinä, Dika, sido hiuksesi ihastuttavilla seppeleillä kun olet poiminut tillinvarret pehmeillä käsilläsi.”¹¹

”Ja monet punotut seppeleet pehmeän kaulan ympärillä.”¹²

Fragmenttien naiset fragmentoituvat pieniksi kappaleiksi. Keskellä esineiden ja kukkien paljoutta, puettuina erilaisiin vaatteisiin ja kenkiin ja kruunuihin naiset ovat rakastettuja ja kauniita ruumiinosia – kuin esineitä itsekin. Jalat kengissä, kruunu hiuksilla, pehmeät kädet tillissä, seppele pehmeällä kaulalla.

Kun ottaa huomioon kaiken tämän runsauden vaikuttaa mahdolliselta, että Sapfon kuuluisassa runossa on relativismin sijaan kyse jonkinlaisesta materialismista. Kaikki mahdollisesti universaalit asiat, kuten kauneus, löytyvät ainoastaan materiaalsen maailman objekteista. Ei

⁷ τὰν εὐποδα νόμφαν, fr. 103, 2.

⁸ παρθενικά[ν] τ . . [ἀβρό]σφύρων fr. 44, 15.

⁹ ἀγροῖωτιν ἐπεμμένα στόλαν / οὐκ ἐπισταμένα τὰ βράκε ἔλκην ἐπὶ τὸν σφύρον; fr. 57, 2–3.

¹⁰ πόδας δὲ / ποίκιλος μάσλης ἐκάλωπτε, Λύδι- / ον κάλον ἔργον, fr. 39.

¹¹ σὺ δὲ στεφάνοις, ὦ Δίκα, πέρθεσιθ' ἐράτοις φόβαισιν / ὄρπακας ἀνήτω συν(α)ἔιρρ.αιςι' ἀπάλαισι χέρσιν· fr. 81, 4–5.

¹² καὶ πόλλαις ὑπαθύμιδας / πλέκταις ἀμφ' ἀπάλαι δέραι, fr. 94, 14–16.

ole kauneutta irrallaan maailman materiasta – sotajoukoista, laivas-toista, hopliittien varustuksesta, Helenasta, Pariksesta, Anaktorian kasvoista – ei ole muuta kuin fyysiseen muotoon painautunut ominaisuus.

Ehkä Sapfo on eräänlainen materialisti, niin kuin aikalaisensa joonialaiset esisokraatikot, joista Aristoteles kirjoittaa *Metafysiikan* ensimmäisessä kirjassa: “Useimmat ensimmäisistä filosofeista ajattelivat, että kaikkien asioiden pohjana ovat yksinomaan materiassa olevat muodot.” He opettavat, Aristoteles sanoo, että ”ensimmäinen prinssiippi on ruumiillisen kappaleen tapainen.”¹³ Esisokraatikkojen maailma koostuu, väitetysti, perimmäisen materian – veden, rajattoman aineen, ilman – erilaisista olomuodoista. Niin kuin Anaksimeneen mukaan kaikki materia on pohjimmiltaan ilmaa, joka tiivistyy tuuleksi, joka tiivistyy pilveksi, joka tiivistyy sateeksi, joka tiivistyy kiveksi; tai päinvastaisessa prosessissa harventuu tuleksi. Siksi heitä kutsutaan materialistisiksi monisteiksi, on vain yksi aine.

Ehkä Sapfon kohdalla on monoliittisen monismin sijaan kyse objektien pluralismista. Ehkä Sapfolle maailma on jollain tapaa käsin kosketeltava; mutta tämä on tietysti erityisen kehittymätön käsitys materialismista. Vähän niin kuin Platonin, joka sanoo materialisteista, että he

yrittävät kiskoa kaiken taivaalta ja näkymättömän piiristä alas maan päälle ja syleilevät puita ja kallioita. He tarttuvat kaikkeen tällaiseen ja väittävät, että vain se on olemassa mitä voi kouriintuntuvasti koskettaa. Heidän määritelmänsä mukaan ruumiillinen ja olevainen ovat yhtä (*tauton sôma kai ûsian*), ja jos joku sanoo että on olemassa myös ruumiitonta (*mê sôma êkhon*), he halveksivat tällaista puhetta eivätkä halua sellaista kuullakaan.¹⁴

Platon on tässä oikeassa ja väärässä. Ei ole olemassa ruumiitonta. Kaikki on immanenttia, mutta ei kaikkea kai voi koskettaa.

¹³ Aristoteles, *Metafysiikka*, I kirja, luku 3.

¹⁴ Platon, *Sofisti* 246a7–b3.

4. Aisthêsis

Koko viikon ajan luennot Circolon keltaisessa salissa olivat käsitelleet sitä, miten aistimme sitä mitä aistimme. Luennoitsija kävi läpi hitaasti, kohta kohdalta Aristoteleen *Sielusta*-teosta yrittäen selittää, miten Aristoteleen mukaan maailma tulee meille havaittavaksi. ”Aistiminen on muodon vastaanottamista ilman ainetta,”¹⁵ luennoitsija toisteli uudestaan ja uudestaan Aristoteleen läpikuultamattomia sanoja.

Aristoteleen mukaan aisteista ensimmäinen on kosketusaisti. Kaikilla niin sanotuilla *paikan suhteen liikkuvilla* elävillä on kyky koskettaa, koska juuri kosketus tekee mahdolliseksi paikasta toiseen siirtymisen: se kertoo aistijalle tämän paikan maailmassa. Kaikilla eläimillä ei ole muita aisteja kosketusaistin lisäksi, mutta joillain on viisi muuta, nimittäin jos on tarvittavat *elimet* – sydän, kieli, nenä, korvat ja silmät, eli: kosketus, maku, haju, kuulo, näkö, ja jokin kuudes, kokoava aisti. Myyrälläkin on silmät paksun turkin alla, Aristoteles huomauttaa.

Vaikka aistit ovat keskenään erotettavissa, jo kosketuksesta seuraava on tutun tuntuinen: maku koskettaa kieltämme. Haju koskettaa nenää, sanoo Aristoteles. Kuulo värisyttää ilmaa korvassamme, kosketus. Nähdessämme katseen kohteena oleva objekti muuttaa läpinäkyvää väliainetta, joka saavuttaa silmämme ja saa aikaan muutoksen. Yksinkertaisesti: nähtävät asiat koskettavat silmäämme ilman avulla.

Aristoteleelle kaikessa maailman meille aistittavaksi ja ajateltavaksi tulemisessa on kyse läheisyydestä. Ulkoinen maailma ja eläminen siinä on yksi suuri syleily. Sydämen lyönti ja hengitykset koskettavat minua sisältäpäin. Mutta on myös välimatkaa. Kaikki aistittavat asiat välttämättä koskettavat aistielintä, mutta ne koskettavat sitä jonkin välittäjäaineen avulla, Aristoteles sanoo. Katseen välittäjä on ilma, niin kuin ilma välittää myös äänen ja hajun, kieli ja sylki välittävät maun, tunnon elin on sydän, jota objektit koskettavat lihan avulla.

---

¹⁵ *Sielusta*, II kirja, 12. luku.

Circolo Tifernaten lattian kyynäränpaksuinen parketti narisi, kun luennoitsija vaihtoi painoa. Raskaasti draperattujen verhojen kehystämistä ikkunoista kuului, kuinka kaupungin keskusaukiolla lapset juoksentelivat kesälomalla, ulkomaailman vaimea puhe peittyi kahiinaan, kun kuuntelijat korjasivat asentoaan epämukavilla tuoleilla. Sali oli maalattu keltaiseksi, katon koristemaalaukset hailakan vihreiksi, liioittelevan kokoinen kattokruunu painoi ilmaa päiden päällä. Monimutkaisin kehyksin koristetut peilit toistivat meidän vakavat, keskityneet, harhailevat katseemme.

Mutta, Aristoteles huomauttaa, silmä ei ota vastaan ainetta, materiaa, vaan muodon. Niin kuin sinetti voi jättää painauman vahapintaan, koskettava asia painautuu meitä vasten ja piirtää meihin jäljen ilman materiaalia. Minun lihani ottaa vastaan hyväilyn ilman toisen ihmisen lihaa, paperihaavan ilman puuta, tuulen ilman tuulta.

*

Myös Sapfon maailma painautuu lähelle. Sapfo sanoo, esimerkiksi (fr. 31):

φαίνεται μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν ὄνερ, ὅττις ἐναντίος τοι
ἰσδάνει καὶ πλάσιον ἄδῦ φωνεί-
σας ὑπακούει

Minusta hän vaikuttaa jumalankaltaiselta,
tuo mies, joka istuu sinua vastapäätä
ja puhuu lähelläsi makeasti
ja kuulee

καὶ γελαίσας ἡμερόεν τό μ' ἦ μάν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόησεν·
ὥς γὰρ εἰσίδω βροχέως σε, φώνας
οὐδὲν ἔτ' ἵκει·

ihanan naurusi - se tosiaankin laittaa
sydämeni tärisemään rinnassa:
kun katson sinua, hetkenkin, ääntäkään
ei jää jäljelle.

ἀλλὰ κάμ μὲν γλῶσσα ἔαγε, λεπτον
δ' αὐτίκα χρῶ πῦρ ὑπαδεδρόμηκεν,
ὀπάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημ', ἐπιρρόμ-
βεισι δ' ἄκουαι.

Vaan kieleni on rikki ja ohut
liekki juoksee ihoni alla,
silmillä en näe mitään, korvani
soivat kuin rummut,

καὶ δὲ μὴ ἴδρωσ κακχέεται, τρόμος δὲ   kylmä hiki valuu päälleni ja tärinä
παῖσαν ἄγρει, χλωροτέρα δὲ ποίας   valtaa minut kokonaan, olen vihreämpi kuin
ἔμμι, τεθνάκην δ' ὀλίγω ἴδιδεύης   ruoho, lähestulkoon kuollut,
φαίνομαι [...].   siltä minusta vaikutan.

Kuva rakastetusta (puhumassa jollekulle miehelle!) panee Sapfon ruumiin liikkeelle. Hänen ruumiinsa elimet – sydän, rinta, kieli, iho, silmät, korvat – vastaavat koskettavaan kuvaan ja kylmä hiki valuu pinnoille. Aistimus on vaikutelmien ruumiiseen painama kartta.

Tämäkö on kauneutta? Halu kiertää ruumiinosissa kuin sairaus ja sen oireiden kautta tunnistetaan rakkauden kohde – se mikä on maailmassa kaikkein kauneinta – joku ihana nainen kumartuneena lähelle vierasta miestä, hänen naurunsa. *Kallistos* tulee tiettäväksi näin, aisti- van ruumiin läpi, eikä ole muuta laskukaavaa.

ruumiin muutos = rakkaus = kauneus

Välihuomautus: potentiaalisuudesta ja aktuaalisuudesta

Kaikessa aistimisessa, sanoi toinen luennoitsija luentojen toisella viikolla, *potentia* muuttuu *energeiaksi*. Huomio tuntui olevan teki-jälleen tähdellinen, mutta vahvan espanjankielisen korostuksen vuoksi oli toisinaan vaikeaa saada selvää, mitä hän tarkoitti. Ilmeisesti: kaikessa aistimisessa jokin olemassaoleva *mahdollisuus aistia* (potentia) yhdistyy *mahdollisuuteen tulla aistittavaksi* (potentia), jotka yhdessä aktualisoituvat havainnoksi (energeia). Potentiaalinen näkeminen ja potentiaalinen näkyminen yhdistyvät yhdeksi yhteiseksi työskentelyksi –; *energeia* on Aristoteleen oma johdos, jossa yhdistyvät prepositio *en* (-ssa/-ssä) ja sana *ergon* (työ), siis sananmukaisesti olla työssä, työn touhussa.¹⁶

Luennoitsija piirsi kolmion Circolon fläppitaululle:

dynamis:

kyky havaita kauneutta

silmät

dynamis:

mahdollisuus tulla havaituksi kauniina

patsas / hevonen / mies

↓ ↓

energeia:

havainto kauniista

silmät ja hevonen yhdessä työssä

Me emme aisti maailmaa vain sen vuoksi, että meillä on kyky aistia vaan myös sen vuoksi, että maailma on itsessään aistittava, aistittavuus on maailman potentiaalinen ominaisuus. Potentiaalisuuden ja aktuaalisuuden kolmioliike ei luennoitsijan puheissa rajoitu vain havaintoon vaan se kehystää kaikkea kokemusta, melkein kaikkea maailmassa, jossa jokin piilevä mahdollisuus ryhtyy työhön. Kun Ville kysyi,

¹⁶ Kuten englanninkielisten heidggeriläisten keskuudessa suosittu Joe Sachs kääntää: being-at-work.

mitä luennoitsijan kaavio todella merkitsee, mitä kaikkea sillä oikeastaan voikaan selittää, hän vastasi nolostuneena:

It is just a humble triangle.

Energeian lisäksi Aristoteleella on myös toinen sana aktualisuudelle, *entelekheia*. Ja myös entelekheia on yksi monista Aristoteleen luomista termeistä. Se on yhdistelmä sisäsijaa merkitsevstä prepositiosta *en*, sanasta *telos*, loppu, päämäärä, määränpää, ja verbistä *ekhein*, omistaa, pidellä, syleillä. Sananmukaisesti termi tarkoittaa: pidellä päämäärässään.¹⁷

Sielusta-teoksessa *energeian* ja *entelekheian* ero on häilyväinen. Usein *energeia* esiintyy niissä yhteyksissä, joissa Aristoteles selittää aistien toimintaa aistikokemuksessa, mutta *entelekheia* viittaa sellaiseen aktualisuuteen, jonka mielessä esimerkiksi sielu on ruumiin aktualisuus.

Aristoteles sanoo, selväjärkisesti, ettei sielua voi olla ilman ruumista.¹⁸ Kun kaikki substanssit ovat joko 1. ainetta (*hylê*), 2. muotoa (*eidos*) tai 3. näiden yhdistelmiä, elävä olento on sellainen yhdistelmä, jossa ruumis on sen ainetta ja sielu ruumiin muoto. Muoto on aineessa niin kuin sinettisormuksen kuva vahassa. Sielu on ruumiissa niin kuin pallon muoto on missä tahansa pallossa. Kaikella aineella on kyky (*dynamis*) olla jonkinmuotoinen – tai itse asiassa aine on potentiaa, Aristoteles sanoo. Ruumiin kyky on elää, sielu puolestaan on ruumiin kyvyn aktualisuus. Ruumiin entelekheiana sielu pitelee elävää olentoa sen päämäärässä: elämässä.

Sielu on, yksinkertaisesti, potentiaalisesti elävän ruumiillisen olennon aktualisuutta elävänä ruumiina.

---

¹⁷ Sachin käännös: being-at-an-end tai jopa being-at-work-staying-the-same.

¹⁸ Ks. *Sielusta*, II kirja, luvut 1 ja 2.

5. Väreistä

Viikonloppuna matkustimme Ravennaan katsomaan kuuluisia bysanttilaisia mosaiikkeja. Bussi kulki vuoristoisen sisämaan läpi matalle rannikolle, jossa vesi oli sameaa ja kaupunki kuin haalea tunkio. Tuhatasteisina seisovilta autoteiltä pakenimme erilaisiin kirkkoihin, joiden kiviset hallit varjelivat viileää ilmaa. Mosaiikeilla päällystetyt seinät koskivat silmiämme tuhannen vuoden takaa. Paljon nimettyjä, unohdettuja pyhimyksiä, joilla kaikilla oli samat vaatteet ja samat sandaalit ja kasvot toisistaan vain hienoisesti poikkeavat – niin paljon valkoista ja niin paljon hohtavaa. Korkealla katon rajassa jumalan karitsa ja vuohi keskellä seisahtunutta asetelmaa. Ryan osoitti niiden rinnalla seisovaa säkenöivän sinistä hahmoa ja sanoi:

Katso, saatana.

Taivutin niskaani väärästä nikamasta ja saatana tosiaan oli silmiinpistävän sininen. Ennen saatana tehtiin aina siniseksi, Jussi sanoi. Miksi? Emme me tienneet, vaikka kääntelimme käsissämme erilaisia esittelehtisiä. Vasta paljon myöhemmin taidehistoriassa sinisestä tulee Neitsyt Marian väri, koska se on pigmentteistä kaikkein arvokkain.

Aristoteleen mukaan väri on näkökyvyn omin (*idion*) kohde, siten että silmä aistii ensisijaisesti värin ja vasta sitten, satunnaisesti, muodon tai mitä ikinä väri peittääkään. Aristoteles selittää: ”Kutsun satunnaisesti aistittavaa sellaiseksi kuin jos valkoinen asia jonka näemme, olisi Diareksen poika. [Diareksen poika] on satunnaisesti aistittavaa, koska aistittava asia [Diareksen poika] kuuluu valkoisuuteen vain satunnaisesti.”¹⁹ Toisin sanoen näen sinisen, joka on saatana, en saatanaa, joka on sininen.

Värien olemassaolo on pitkäikäinen filosofinen ongelma. Aristoteles kirjoittaa, että aikaisemmat filosofit olivat väärässä, kun väittivät ettei väri ole mitään itsessään vaan vasta havainnossa. Tämä vaikuttaa olevan atomisti Demokritoksen (460-370 eaa.) kanta, jonka mukaan:

¹⁹ *Sielusta*, II kirja, luku 6.

Konvention mukaan on makeaa ja konvention mukaan on kitkerää,
konvention mukaan on kuumaa ja kylmää, konvention mukaan värejä –
mutta todellisuudessa on vain atomeja ja tyhjyyttä.²⁰

Ominaisuudet, kuten värit, ovat subjektiivisuudessaan ehkä harhaa, Demokritos sanoo ja filosofien kuoro toistaa. He väittävät, että maailman ominaisuudet eivät ole maailmassa vaan mielessä. Harva kuitenkaan epäilee muodon ja koon olemassaoloa – ikään kuin kosketusaisti olisi niin perustava, että sen avulla saavutettaisiin jokaisessa tapauksessa välttämätön varmuus siitä että olemassa olisi aina ainakin se ”mitä voi kouriintuntuvasti koskettaa.”

Jos Sapfon runoissa hätkähdyttää kaiken kouriintuntuvan materiaalin ylenmääräisyys, on kaiken käsin kosketettavan lisäksi myös jotain muuta. Syleiltävä maailma koostuu kappaleista ja ruumiista, mutta niiden lisäksi on myös ominaisuuksia. Anaktorian askel on ihana ja rakastettava, Anaktorian kasvot ovat hohtavat ja valoisat, on makuja, säveliä, kauneutta ja kaikkea sitä, minkä avulla kappaleet paljastavat itsensä aisteille, värejä:

. .] . θος· ἄ γάρ με γέννα[τ	minun äitini [sanoo, että]
σ]φᾶς ἐπ’ ἀλικίας μέγ[αν κ]όσμον, αἴ τις ἔχη φόβα(ι)ς[.πορφύρω κατελιξαμέ[να πλόκω,	hänen nuoruudessaan oli suuri koriste, jos jollain oli kiedottu tukka purppuraisella nauhalla,
ἔμμεναι μάλα τοῦτο δ[ή· ἀλλ’ ἄ ξανθοτέραις ἔχη[.ταῖς κόμαις δαΐδος προ[	- niin se tosiaan on! Mutta sille, jolla on hiukset tultakin keltaisemmat
σ]τεφάνοισιν ἐπαρτία[ις ἀνθέων ἐριθαλέων· .μ]ιτράναν δ’ ἀρτίως κλ[	soppii seppele puhkeavista kukista. Vastikään värikkään
ποικίλαν ἀπὸ Σαρδίω[ν . . .] . αονίας πόλ{ε}ις	hiusnauhan Sardiksesta, Joonian kaupungista...

²⁰ Demokritoksen fragmentti DK68 B9. ‘νόμοι’ γάρ φησι ἴγλυκύ, [καὶ] νόμοι πικρόν, νόμοι θερμόν, νόμοι ψυχρόν, νόμοι χροῖή, ἐτεῖη δὲ ἄτομα καὶ κενόν.’

Purppurainen hiusnauha tarkoittaa jotakin, mutta keltaiset hiukset taas muuta; ruoho on vihreää niin kuin Sapfo itse; mustat hiukset, valkoisiksi muuttuneet hiukset. Kaikissa väreissä on katsojalle aina jo jotain. ”Mutta sinulle Kleis” Sapfo sanoo, ”minulla ei ole värikästä – mistä olisikaan? – hiusnauhaa.”²¹

Onko joku ominaisuus siis ’maailmassa’ niin kuin atomit ja tyhjiys? Onko havainnossa annettu väri ’materiaalinen’ vai jotain muuta? Voi-ko väriä *koskettaa* niin kuin se koskettaa silmää?

Jos Aristoteles sanookin, että ei ole niin kuin aikaisemmat filosofit väittävät, että värit ja ominaisuudet ovat vain subjektiivisia, hän sitten korjaa itseään nopeaan. Aikaisemmat filosofit olivat osittain oikeassa ja osittain väärässä, Aristoteles sanoo. Väri nimittäin on olemassa maailmassa, mutta aivan tietyllä tapaa – nimittäin potentiaalisena.

Ehkä havaintoa ei ole niinkään siksi, että *me* voimme aistia, vaan siksi että *maailma on aistittava*. Aistittavuus olisi maailman ominaisuus, materiaalisen aineen, joka ei Aristoteleen mukaan ole muuta kuin *dynamis*. Se on *potentiaalisesti* aistittava, mutta havainnon aktualisoitumiseen tarvitaan maailman ja aistielimen yhteinen työ. Tällä tavoin olisi mahdollista että ominaisuudet, kuten värit, ovat jollain tapaa maailmassa jo ennen havaintoa; että värit, niin kuin merkitykset, ovat kappaleissa ainakin potentiaalisesti; on mahdollista että ne koskettavat materiaalista havaitsijaa ja jättävät jäljen ruumiinosiin, elimiin; että väri on kuin merkitys, joka on kuin ominaisuus, että se on jotain, mikä odottaa maailmassa havaitsijaa. Ja tämän seurauksena ehkä puhdasta materiaa saattaa olla olemassa ”ilman lisämääreitä.” Mutta ilman ominaisuuksia se ei *tunnu* miltään.

---

²¹ Sapfo fragmentit 98A ja 98B, 1–3.

6. Kaikkien arvojen uudelleenarviointi

Eräänä iltana, kun monet meistä olivat taas kerääntyneet terassille yhteenedettyjen pöytien ääreen ja Sean heilutteli ruskettunutta jalokaansa mokka-avokkaassa ja kumarruimme lähemmäs toisiamme hämärässä, keskustelu koski Nietzscheä ja arvoja. Punaviini teki ilmasta raskaampaa – olimme pian oppineet ostamaan hotellin lyijylasein ja peilen koristellun ravintolan toiseksi halvimmän pullon, kahdeksan euroa.

Nietzsche sanoo tietysti, ettei ole olemassa mitään arvoja sinänsä, koska ei ole mitään transsendenttia (asiaa / toimijaa / pysyvää / jumalaa), mikä takaisi ja perustaisi arvojemme arvokkuuden. Rakkaus, myötätunto, velvollisuus, oikeudenmukaisuus ja niin edelleen ovat vain nimiä, jotka jotkut ovat historiassa päättäneet korottaa arvoiksi, mutta itsessään ne eivät ole juuri mitään.

Mutta eikö, joku kysyy, Ivan Karamazovin haaste ole edelleen pätevä, että ”Ilman jumalaa, ilman tulevaa elämää, kaikki on luvallista, saa tehdä mitä haluaa?”²² Siis jos ei ole mitään transsendenttia mikä takaisi arvot, eikö silloin mikä tahansa ole sallittua? Ja jos kaikki arvot hylätään – eikö ole hyvyttä tai kauneutta tai arvokkuutta tai periaatetta sinänsä, vain kontingenteja arvostuksia – mitä meidän pitäisi tehdä etiikalla? Ja jos mikään ei takaa Sapfon arvojen pysyvyyttä – mikään muu kuin halu joka herää ja sammuu ruumiin osien vaikutelmissa – mikä silloin on ’hyvää’ ja mikä ’pahaa’?

Keskustelun nautinto oli sen tuttuudessa, mutta kaikkien arvojen uudelleenarvioinnin voi aina jättää myös tuonnetuksi. Nousimme yksi toisensa jälkeen ylös ja livahdimme kirjastohuoneeseen, jossa pöytä ja nojatuolit oli siirretty kirjahyllyjen eteen huoneen laidolle, matto rullattu sivuun, ja joku oli kytkenyt puhelimensa vanhoihin kaiuttimiin. Meitä hymyilytti, kun katsoimme toisiamme sivusilmiin. Valeria soitti eteläamerikkalaisia hittejä, jotka kaikki tuntuivat tutuilta vaikkemme olleet kuulleet niitä ennen. Meidän hengityksemme täyttivät pienen huoneen nopeasti ja hyllyissä odottavien koottujen teosten

²² Dostojevski, *Karamazovin veljekset* (1988, 834).

kuidut vetäytyivät kosteudesta kokoon. Otimme kengät pois jaloista, vaikka naapurikorttelin arkeologisen kaivauksen tuhatvuotinen keltainen maa oli sekoittunut lattialle tippuneeseen hikeen: saatoimme lukea tanssiaskleet siihen pyyhkiytyneistä merkeistä.

Sapfon runot sanovat: Hyvää on kauneus, rakastetun saaminen itselleen, laulu ja hunajäänet, tanssi, nuoruus, omenapuut. Pahaa on puute, vanhentuvat raajat, typerät maalaistytöt, torjunta ja kateus, vihollisperheen tyttäret, kaipaus. Lisäksi, niin kuin Aristoteles kirjoittaa *Retoriikassa*, ”Sapfon mukaan kuoleminen on paha: jumalat ovat arvioineet niin: muutenhan he itse kuolisivat.”²³

Kirjastossa uupumus tykytti jo korvissa ja hengitys kävi lyhyeksi, kun Jack laittoi soimaan kaiuttimista: ”tunnustelen tieni pimeyden läpi, sykkivä sydämeni johdattaa minua.” Laura ja Humberto tanssivat salsaa, koulun johtaja laittoi soimaan vintage Jay-Z:tä, kädet ja jalat polttivat ja osuivat ilmassa toisiinsa kun vaihdoimme paikkaa kehältä keskelle ja takaisin. Pienen huoneen kuuma ruuhka ajoi toiset lasiovista ulos hengähdystauolle, jossa nopeasti juotu lasillinen punaviiniä ehkä samasta lasista kuin ennen, vaikeasti kääritty tupakka sormiin liimautuvasta paperista ja syljestä. Kurkkuun ja nieluun oli sattunut jo monena aamuna. Iho hohti kauas.

Immanenssin ja transsendenssin ero filosofiassa on tässä: filosofit haluavat laittaa katsojan ja maailman väliin verhon. Filosofit sanovat: maailma ei ole sellainen kuin se meidän aisteillemme näyttäytyy, maailmassa on muutakin kuin esineitä ja ominaisuuksia, on olemassa, Platon sanoo, kauneuden ja hyvyyden idea, jota vain harva pääsee ihastelemaan, joku sanoo, että arvot takaa joku jumala, että taivaan takana on toinen taivas, tai että matematiikka ei ole kukissa, tai että aistimus on harhaa, elämä simulaatiota, tietoisuus tunnotonta ja todellisuus jossain toisaalla.

Mutta Sapfo sanoo, ei ole mitään transsendenttia, kaikessa on kyse kehon vaikutuksista, sen nautinnoista ja kärsimyksistä. Maailma on tässä ja se on värikäs.

²³ *Retoriikka*, luku 12. (ἢ ὡσπερ Σαπφῶ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν: οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κερρίκασιν: ἀπέθνησκον γὰρ ἄν.)

7. Aika

ὔμμες πεδὰ Μοΐσαν ἰ]οκ[ό]λπων κάλα δῶρα, παῖδες,
σπουδάσδετε καὶ τὰ]γ φιλάοιδον λιγύραν χελύνναν·
ἔμοι δ' ἄπαλον πρίν] ποτ' [ἔ]οντα χροά γῆρας ἤδη
ἐπέλλαβε, λεῦκαι δ' ἐγ]έροντο τρίχες ἐκ μελαίναν·
βάρυς δέ μ' ὁ [θ]ῦμος πεπόηται, γόνα δ' [ο]ῦ φέροισι,
τὰ δὴ ποτα λαίμηρ' ἔον ὄρχηθ' ἴσα νεβρίοισι.
τὰ <μὲν> στεναχίδω θαμέως· ἀλλὰ τί κεν ποείην;
ἀγήραον ἄνθρωπον ἔοντ' οὐ δύνατον γένεσθαι.
καὶ γάρ π[ο]τῆ Τίθωνον ἔφαντο βροδόπαχυν Αὔων
ἔρω φ. . ἀθῆισαν βάμεν' εἰς ἔσχατα γὰς φέροισα]ν,
ἔοντα [κ]άλογον καὶ νέον, ἀλλ' αὐτον ὕμως ἔμαρψε
χρόνω πῶλιον γῆρας, ἔχ[ο]ντ' ἀθανάταν ἄκοιτιν.⊗²⁴

Jahdatkaa vain, te lapset, purppurapukuisten Muusien
kauniita lahjoja ja laululle rakasta kirkassointista lyyraa.
Sillä minun ennen pehmeän] ihoni vanhuus on nyt
saanut kiinni, valkoisista] mustiksi muuttuneet hiukset:
minun rintani on käynyt raskaaksi, polvet eivät kannaa,
jotka kerran olivat ketterät tanssimaan kuin pikku peuranvasat.
Usein huokailen näiden asioiden vuoksi. Mutta mitä voin tehdä?
Sen joka on ihminen ei ole mahdollista olla iätön.
Sillä joskus sanottiin, että ruusukäsivartinen Aamu
kulki maan ääriin rakkauden tähden, siepatakseen Tithonoksen,
joka oli kaunis ja nuori - mutta myös hänet yhytti
harmaa vanhuus ajallaan, vaikka hänen vaimonsa on kuolematon.

Tithonos-fragmentiksi nimetty Sapfon runo on säilynyt meille kahtena eri papyruksena.

Ensimmäinen on löytynyt Egyptiläisen Oksyrhynkhoksen kylän tunkiolta, josta 1800-1900-lukujen taitteessa kaivettiin esiin lukematon määrä aiemmin tuntemattomia katkelmia antiikin runoutta,

²⁴ Tithonos-fragmentin kreikankielinen teksti lähteestä: Martin West "The New Sappho." Lehdessä Zeitschrift Für Papyrologie Und Epigraphik, 2005, nro 151.

kirjallisuutta ja Raamatunpalasia. Silpuksi hiutuneet aleksandrialaiset editiot täynnä Sapfon siihen asti hävinneiksi luultuja runoja olivat odottaneet Niilin suiston hiekassa 1700 vuotta. Vuonna 1922 julkaistu ja 100-luvulle jaa. ajoitettu P. Oxy. 1787 fr. 1, joka tunnetaan myös fragmenttina numero 58, oli kuitenkin säilyttänyt vain säkeiden loput.

Oksyrhynkhoksen fragmentti täydentyi yllättäen miltei kokonaiseksi vuonna 2004, jolloin Kölnin yliopisto osti antiikkikauppiaalta 300-luvulle eaa. ajoitetun hautajaismaskin. Maski oli ajalle tyypillisesti liisteröity kokoon vanhoista papyruksista, jotka paljastivat kaksi eri papyrusfragmenttia, jotka yhtenivät osilta fragmentin 58 kanssa. Papyrusarkit tehtiin latomalla päällekkäin ja ristikkäin kaisloista leikkattuja suikaleita, jotka nuijittiin yhteen niin että kasvin omat nesteet nousivat pintaan ja toimivat liimana, ja kuivatettiin auringossa. Kölnin papyruksen löytyminen on antiikintutkimuksen kentällä lähes ainutkertainen sattuma eikä ole vaikea kuvitella maailmaa, jossa Sapfon runot eivät olisi säilyneet.

Hiutuvista papyrusarkeista muistuttavat Cittaa jokaisessa ilman-suunnassa ympäröivät tupakkapellot, jotka tekevät seudusta kesäisin keltaisenvihreän. Kaupungin vanha tupakankuivaamo on muutettu Alberto Burrin elämäntyötä esitteleväksi museoksi, jossa suuret falliset teokset valtavan avarissa kuivatushalleissa saivat kehoissa aikaan vaikutuksia lähinnä koollaan. Ahtaammassa kellarissa oli näytteillä värikkäiden ja iloisten litografioiden sarja nimeltä Saffo. Andrzej kertoi, että oli puhunut paikallisen kauppiaan kanssa ja voisi järjestää myös meille muille toscanalaisia sikareita parempaan hintaan.

Sillä viikolla olimme edenneet Aristoteleen läpäisemättömimpiin kirjoituksiin. Vielä iho pehmeänä vedestä ja auringosta syvennyimme *Fysiikan* (*Fysikê akroasis*, sananmukaisesti fyysiset kuulemiset) neljänteen kirjaan. Vaikka Josh Lo oli jakanut Aristoteleen tekstin osatekijöihinsä niin, että jokainen lause levisi eroteltuina lausekkeina ja viitteinä tiedostoon, emme saaneet seville, mitä Aristoteles sanoo ajasta, paitsi tämän:

Me rajaamme [liikettä] olettaen, että [aiempi ja myöhempi] ovat yhtä ja toista, ja niiden välissä jotain muuta: sillä kun ajattelemme päätepuoleen olevan eri kuin keskikohdan, ja kun sielu sanoo, että nyt on kaksi, aiempi ja myöhempi – silloin ja sen sanomme ajan olevan.²⁵

On ajateltu Aristoteleen sanovan että aika on riippuvainen havaitsi-
jasta, niin että aika olisi periaatteessa ainostaan havainnon oheistuote. Toisin sanoen, nöyrän kolmion luennoitsija sanoo, Aristoteleelle ei välttämättä ole aikaa ilman sielua, joka sanoo kaksi.

Sapfon Tithonos-fragmentissa aika ei ole sielun tarkkaavaisuuden tuote vaan ruumiin muutoksen mitta. Aika kuluttaa ruumista, saa sen kiinni, höllentää ketterät tanssipolvet. Runon myyttinen Tithonos on ihmisen ajallisuuden kuva. Tarinan mukaan jumalatar Eôs – aamu – näki kauniin Tithonoksen, rakastui ja nappasi tämän itselleen. Kuolemattomana jumalattarena Eôs kuitenkin pelkäsi kuolevaisen rakastettunsa kuolemaa ja pyysi Zeukselta, että tämä tekisi myös Tithonoksesta kuolemattoman. Zeus suostui pyyntöön. Eôs oli kuitenkin huolimattomana unohtanut pyytää Zeusta tekemään Tithonoksesta myös iättömän, ja niin poika varttui ensin mieheksi ja sitten harmaahiuksiseksi vanhukseksi. Aika rapautti hänen kauneutensa ja teki tuhoja haurastuvassa ruumiissa kunnes vihattu vanhuus painoi hänen raajansa liikkumattomiksi – Eôs ei sietänyt katsoa kuihtuvaa rakastettuaan vaan piilotti hänet näkyviltä:

Sulki hänet huoneeseen, johon asetti hohtavat ovet.
Siellä hänen mieletön äänensä virtaa, vailla mitään
voimaa, jota hänen taipuvat raajansa olivat ennen täynnä.²⁶

Emme koskaan, emme koskaan, halua että polvemme höltyvät. Spinoza kirjoittaisi vasta 2000 vuotta myöhemmin, että suru on voimien vähentymistä. Kaikkein tärkeimmät totuudet ovat tautologioita, ne niin sanotusti ”sanovat saman” (*legein ta auton*).

*

²⁵ *Fysiikka*, IV kirja, luku 11. (ὀρίζομεν δὲ τῷ ἄλλο καὶ ἄλλο ὑπολαβεῖν αὐτά, καὶ μεταξὺ τῶν αὐτῶν ἕτερον· ὅταν γὰρ ἕτερα τὰ ἄκρα τοῦ μέσου νοήσωμεν, καὶ δύο εἴη ἡ ψυχὴ τὰ νῦν, τὸ μὲν πρότερον τὸ δ' ὕστερον, τότε καὶ τοῦτό φαμεν εἶναι χρόνον·)

²⁶ *Homeerinen Hymni Afroditeelle*, säkeet 236–8. (ἐν θαλάμῳ κατέθηκε, θύρας δ' ἐπέθηκε φαινιάς. / τοῦ δ' ἦ τοι φωνὴ ῥέει ἄσπετος, οὐδέ τι κίκυς / ἔσθ', οἴη πάρος ἔσκεν ἐνὶ γυμπτοῖσι μέλεσσιν.)

Vielä ennen vuoden 2004 papyruslöytöä ajateltiin, että alkuperäinen runo jatkuisi vielä neljä säettä lisää. Viimeisten säkeiden puuttuminen Kölnin papyruksesta viittaa kuitenkin vahvasti siihen, että aiemmin jatkona pidetyt säkeet ovatkin uuden runon alku. Ylimääräiset säkeet kuuluvat:

Ἰμείναν νομίσδει
Ἰαις ὀπάσδοι
ἔγω δὲ φίλημ' ἄβροσύναν, Ἰτοῦτο καί μοι
τὸ λά[μπρον ἔρος τῶελίω καὶ τὸ κά]λον λέ[λ]ογχε.

] uskoo
] antaisi
mutta minä rakastan ylellisyyttä ja tämän –
auringon säteilyn ja kauneuden – rakkaus on minulle lahjoittanut.

Rakkaus lahjoittaa kokijalleen jotakin 'ylellistä' – auringon säteilyn ja kauneuden. Sapphon käyttämä sana, jonka käänän tässä ylellisyydeksi, on *abrosynê*. Sana on johdettu adjektiivista *abros*, joka kääntyy: siro, suloinen, hieno, herkkä.

Hyvin hienot objektit voivat kestää vuosituhansia. Melkein kaikki, mitä Sapphista säilyy – tanssivat peurapolvet, rakastettu kumartuneena vieraan miehen luo, Kleis ilman hiusnauhaa, Anaktorian säteilevät kasvot – on odottanut ajan huomassa, vaimeassa hiekassa kaisloihin piirrettyinä merkkeinä. Sellaiset arvot, joilla ei ole takuuta ja perustaa, ovat paljon herkempiä. Koska ne ovat herkempiä, ne tarvitsevat myös enemmän huolenpitoa. Kaunista on se mitä kukakin rakastaa. Sellaiset arvot, jotka pitää itse valita ja haluta ja helliä, eivätkö juuri ne ole kaikkein arvokkaimpia; kaikkein vähäisintä voi varmasti rakastaa kaikkein eniten.

8. Kipu/suru

Monena iltana emme jaksaneet mennä nukkumaan kuumiin hotelli-huoneisiimme, joissa märät pyyhkeet ja lavuaarissa pestyt alushousut eivät kuivuneet aamuksi ja kokolattiamatolla lojuivat tyhjät juomapullot, persikankivet ja tuhritut monistepinot. Joella oli yöllä pimeää. Joku tunsi olonsa yksinäiseksi, muttei halunnut tehdä asiasta numeroa. Toinen oksensi lehmusten alla, sivussa. Kun kolmas kysyi, mitä rakkaus todella on, Claudio huusi vain että *baby don't hurt me*.

Sapfon rakkausrunoissa rakkaus on joskus pehmeää ja joskus se lähentelee sotaa. Siksi Sapfo anelee rakkauden jumalaa, Afroditea, avukseen (fr. 1):

ἔλθε μοι καὶ νῦν, χαλέπαν δὲ λῦσον ἐκ μερίμναν, ὅσσα δέ μοι τέλεσσαι θῦμος ἰμέρρει, τέλεσον, σὺ δ' αὐτὰ σύμμαχος ἔσσο.	Tule luokseni nyt taas: päästä minut vaikeista huolista ja niin paljon kuin sydämeni mielii toteutuvan, toteuta. Sinä – ole minun liittolaiseni sodassa.
---	---

Jos rakkaus on taistelua, paras liittolainen on rakkauden jumalatar itse, joka laskeutuu isänsä kultaisesta talosta varpusten vetämällä vauvuilla. Hän kysyy tuskaiselta runoilijalta: ”Kuka sinua nyt taas, Sapfo, sortaa?”

Sapfon maine runoilijana perustuu rakkauden aiheuttaman kivun sanoittamiseen – se on hänelle sananmukaisesti ”kivunlahjoittaja,” jonka vireet ovat tuska, särky ja vaikeus. Sapfon runoissa ”rakkaus ravisteli mieltäni niin kuin tuuli syöksyy puihin vuorilla,” se tekee kokijansa ”hulluksi,” eikä sen nujertamana voi toimia – ”Äiti-kulta, en pysty enää kutomaan loimea!” Rakkaus saa epäilemään, ”vai rakastatko jotakuta miestä minun sijaani,” ja Sapfon vuoksi mekin olemme tottuneet kutsumaan rakkautta katkeransuloiseksi (eros on hänen katkelmassaan *glukupikron amakhanon orpeton*, makeankitkerä lepyttämätön otus).²⁷

²⁷ Fragmentit 172, 47, 48, 102, 129B, 130.

Rakkauden kipu herättää toisenlaisen halun, joka ei kohdistu vain kaikkein kauneimpaan rakastettuun:

Fragmentissa 94 Sapfo kirjoittaa, ”Valehtelematta tahdon olla kuol-
lut.”

Ja fragmentissa 95, ”Jokin kaipuu kuolla pitelee minua.”

*

Filosofia on tietysti määritelmänsä mukaan myös rakkautta: rak-
kautta (*filos*) viisauteen (*sofia*). Silti tai ehkä siksi filosofialla on alusta
lähtien ollut sairas suhde kipuun ja kärsimykseen. Ikään kuin kaikki
rakkaus tekisi kokijansa alttiiksi kärsimykselle. Jo Sokrates sanoo, että
filosofian opetukset ovat kuin kivuliasta lääkettä. Se tuhoaa vastaan-
ottajaansa samalla kun tekee tästä viisaamman, siis paljastaa ettei hän
'tiedä mitään.' Ymmärrys omien harhaluulojen harhaisuudesta, väit-
tää Platonin Sokrates, on kivulias ja ikävä. Ja kyllä mekin tunsimme
kipua. Meidän jäsenemme kävivät painaviksi yön tunteina ja aamui-
sin illan juomat korvensivat poskien sisäpintoja. Luentojen aikana
epämukavat tuolit painoivat selät hankaliin asentoihin. Pelko oman
ajattelun hitaudesta kävi palleaan. Monet meistä olivat jo sotkeneet
sydämensä kitkeränsuloisiin kaipuisiin. Filosofian aiheuttama kipu
niin kuin kaikkien muidenkin rakkausseikkailujen aiheuttama vaike-
us saa hakailemaan kuolemaa. Sokrateen mukaan oikea filosofia on
kuoleman *harjoitlemista*.

On vaikea käsittää, miksi joku kaipaisi kuolemaa kun on mahdollista
myös elää. On vaikea käsittää, miten nautinnosta kirjoittaminen voi
olla niin vaikeaa jopa rakkausrunoilijalle, tai filosofille. Mutta ehkä se,
että ikäville kokemuksille on niin paljon sanoja ja nimiä, kertoo lähin-
nä siitä, että samaa on eriteltävä enemmän kuin montaa – sillä kaikki
kipu on lopulta samaa kipua – ja ehkä yksi antautuu kielelle aina pa-
remmin kuin moni. Kieli tekee moneuden asiasta, joka ei itsessään ole
juuri mitään.

9. Maria del Parto

Viimeisellä viikolla Cittassa kuulimme, että läheisessä kylässä on esillä 1500-luvulta peräisin oleva kuuluisa Piero della Francescan fresko, joka on ainutlaatuinen siinä, että se kuvaa neitsyt Mariaa viimeisillään raskaana. Kristillisessä kuvaperinteessä ei ole toista tällaista kuvausta; ikään kuin neitsyt Marialla olisi ruumis.

Selvitimme hotellibaarin suurelta Andrealta että läheiseen kaupunkiin pääsisi bussilla. Cittàn bussiasemalla yritimme lukea aikatauluja, mutta italialaisten täydellinen kyvyttömyys organisoida joukkoliikennettä sai luovuttamaan. Etsimämme vuoro ei liikennöi tiistaisin, Holly selvitti rikkiäisellä italialla taukoa pitävältä kuskilta, mutta sen oli oltava väärinkäsitys päättelimme ja luottavaisina nousimme kyytiin. Kierrettyään kaikki lähiseudun pienet kylät – kukivat puut, pihojen tramboliinit, mummot Sparin kynnyksellä, odottelu – bussi kääntyi äkisti, äkisti pois päin Madonnan kylästä. Juoksimme ulos takaovesta, tähän suuntaan, nauroimme, mutta kävelyä olisi vain puoli tuntia tomuisen maantien pientareella.

Kun saavuimme kylään puoli yhdeltä iltapäivällä, se oli aivan tyhjä. Epätasaiset kadut nousivat kukkulalle ja luotisuora keskipäivän aurinko näännytti ruumiimme ja valaisi ruskeat umpimieliset talot ja kuumat muurit. Ei ollut ravintoloita eikä kauppoja, vain pölyä. Madonnan talo oli aivan kylän reunalla ja sen takapihalta levittäytyivät matalien kasvustojen laajat pellot. Maisemassa oli yhtä paljon vihreää kuin läpinäkyvää taivasta.

Sisällä pienessä valkoisessa talossa ei ollut muuta nähtävää kuin fresko, jonka katsomisesta maksoimme kukin viisi euroa. Amerikkalaisien käsissä rahat näyttivät epätodellisilta. Mustalla kankaalla vuorattu huone valaisi vain aivan yllättävän kirkkaan asetelman:

(Piero della Franesca, Madonna del Parto)

Neitsyt Marian mekko oli sininen, mutta hänen silmänsä puoliksi kiinni. Käden hienostunut asento ohjasi katseen mekon syvään uurrokseen, joka muistutti vaginasta, kohdun aukeamasta, ja valkoinen hohti kankaiden välistä. Enkelien pitelemät verhot toistivat kankaan raotuksen eleen leve(ilev)ämmin. Syytös, tässä olen auki teille, sanovat Marian silmät. Jeesus on tuloillaan, mutta vielä hän ei kuulu tähän uskuntoon. *Baby don't hurt me.*

Katsottuamme perusteellisesti freskoa kiipesimme kylän korkeimmalle kohdalle, jossa lehtevien puiden alla avasi pieni viinipuoti ja ravintola. Nopeasti unohdimme olevamme turisteja. Juustolautasen jokainen juusto oli edellistä parempi, punaviini niin pehmeää, että se tuskin kosketti kieltä, tryffelipastaa, salviaa, kosteaa hunajamelonia. Iltapäivän luento alkaisi ja loppuisi ilman meitä, mutta se jäi meiltä huomaamatta. Ostimme toisia viinipulloja, valkoviiniä taittamaan päivän kuumuuden. Myös ne meistä, jotka eivät pitäneet syömisestä, itkivät sydämissään.

Antiikin kreikan sanasta *skholê* on johdettu eurooppalaisten kielten sanat kuten koulu, *school*, *scuola*, jne. *Skholên* antiikkinen merkitys on kuitenkin koulun kasvatille hieman yllättävä: sanamukaisesti ja alun perin kreikan termi *skholê* tarkoittaa lepoa, joutilaisuutta, luppoi-

kaa. Poliitikassa Aristoteles sanoo – ”kuten usein aiemminkin” – että ”sodan päämäärä on rauha ja työn päämäärä on vapaa-aika.”²⁸ Vapaa-aika, skholê, koulu, on sellaista aikaa joka jää välttämättömyyksiensä ulkopuolelle.²⁹ Vain sellaisilla, joilla on kaikki aika tuhlattavaksi, on mahdollisuus harjoittaa filosofiaa.

Jossain maaseudulla mielessä ei käy, kuinka paljon tarvitaan tällaiseen elämään. Nimittäin kuinka paljon työtä? Kuka tekee työn, jota me emme tee? Millaisen alarakenteen päällä tällainen elämä lepää? Olimme eläneet täällä keskenämme jo 17 päivää eikä Aristoteles kiinnostanut enää juuri ketään. Vapaa-ajan mahdollistaa työssäolo, *en-ergia*. Sapon elämän materiaallinen perusta ja Aristoteleen elämän materiaallinen perusta lepäävät tuntemattomien toisten tekemän työn harteilla; maanviljelijöiden, orjien, sodilla vallattujen siirtokuntien. Meidän elämämme materiaallinen perusta on jo murentunut, mutta me emme vielä näe sitä: joskus myös tästä laaksosta tulee aavikon hiekkaan hautautunut tunkio.

---

²⁸ Aristoteles *Politiikka*, VIII kirja, luku 15.

²⁹ *Politiikka*, II kirja, luku 9.

10. Ruumiin nautinnot

Viimeisen viikon luennoilla Claudia Barracchi puhui Circolo Tifer-
nanten salissa Aristoteleen nautinnoista. Hän oli valinnut kohdan
Nikomakhoksen etiikan yhdeksännestä kirjasta (tai kuten amerikkalai-
set ystävät sanovat, Nick ethics nine), jossa Aristoteles puhuu ystävyys-
destä, ja on parempi lainata sitä nyt kokonaisuudessaan. Aristoteles
kirjoittaa:

Mutta jos elämä itsessään on hyvää ja nautinnollista (mitä se näyttää siitä
päättellen olevan, että kaikki haluavat sitä ja varsinkin hyvät ja onnelliset;
heille nimittäin elämä on haluttavinta, ja heidän elämänsä on onnellisinta)
ja jos se, joka näkee, havaitsee näkevänsä ja se, joka kuulee, havaitsee kuu-
levansa ja kävelevä kävelevänsä ja jos kaikkien muidenkin toimintojen yh-
teydessä voi esiintyä niitä koskeva havainto siten, että myös havaitsemme
havaitsevamme ja ajattelemme ajattelevamme, ja jos tämä havaitseminen
ja ajatteleminen on sen havaitsemista, että olemme olemassa (sillä olemi-
nen on aistimista tai ajattelemista), ja jos sen havaitseminen, että elää, kuu-
luu itsessään nautinnollisiin asioihin (sillä elämä on luonnostaan nautin-
nollista, ja on nautinnollista havaita hyvää itsessään läsnäolevana) ja jos
elämä on haluttavaa ja jos se on sitä erityisesti hyvälle, koska oleminen on
heille hyvää ja nautinnollista (sillä he nauttivat havaitessaan itsessään si-
tä, mikä on hyvää itsessään) ja jos hyvä suhtautuu ystäväänsä samoin kuin
hän suhtautuu itseensä (sillä ystävä on toinen minä), niin kuten kullekin
oma olemassaolo on haluttavaa, samoin sitä muistuttavalla tavalla kullekin
myös ystävän olemassaolo on haluttavaa.³⁰

Ihminen, Aristoteles sanoo, aistii oman elämänsä, ja se on makea nau-
tinto: hedonê. Elämän kosketus: minä sulan elämään ja elämä su-
laa minuun. Aistien hyvä toiminta, niin makeaa! Mutta myös ystävät
nauttivat yhdessä aistiessaan toisen elämän ja oman elämänsä. Sillä
vaikka filosofi voi yksinäänkin miettiä ”ehkä hän onnistuu tässä pa-
remmin, jos hänellä on tovereita.” Elämä itsessään, elämän tuntemi-

³⁰ *Nikomakhoksen etiikka*, IX kirja, luku 9.

nen, itse itseään koskettaminen ja ystävän koskettaminen, kaikki on nautintoa. Tätä tarkoitetaan ystävien kanssa yhdessä elämisellä.

Aristoteles ei koskaan lipeä tästä kannasta. Kaikki ihmiset, hän sanoo, ”näyttävät luonnostaan eniten välttävän kipua ja jahtaavan nautintoa.”³¹ Siksi Aristoteles ei suostu ymmärtämään filosofian kaipuuta kivuliaisiin lääkkeisiin ja kuolemaan. ”Filosofia”, Aristoteles sanoo sen sijaan, ”näyttää tarjoavan hämmästyttäviä nautintoja.”³²

Nautinnosta kirjoittaminen lähestyy tyhjää raja-arvoa. Se karkaa kieleltä, kun yritämme pakottaa sen sanoiksi. Siksi, ehkä, Sapfon runoissa nautinto on yleensä jo ohi. Niin kuin yhdessä Sapfon kauneimmista runoista (fr. 94), jossa hän hyvästelee rakastettunsa:

χαίρισ' ἔρχεο κᾶμεθεν
μέμναισ', οἴσθα γὰρ ὥς σε πεδήπομεν·

Hyvästi, lähde ja muista
minua, tiedäthän kuinka välitimme sinusta.

αἰ δὲ μή, ἀλλά σ' ἔγω θέλω
ᾄμναισαι[...(.)].[(.)].ξαι
ὄς[– 10 –] καὶ κάλ' ἐπάχομεν·

Mutta jos et, minä haluan
muistuttaa sinua...
myös kauniista asioista, joita koimme.

πό[λλοις γὰρ στεφάν]οις ἴων
καὶ βρ[όδων ...]κίων τ' ὕμοι
κα..[– 7 –] πὰρ ἔμοι π<ε>ρεθήκα<ο>

Sillä monet kruunut orvokeista
ja ruusuista yhdessä
minun rinnallani puit ylesii

καὶ πό[λλαις ὑπα]θύμιδας
πλέκ[ιταις ἀμφ' ἀ]πάλαι δέραι
ἀνθέων ἐ[– 6 –] πεποημένας.

ja monet punotut
seppeleet pehmeän kaulan ympärillä
on tehty kukista,

καὶ π. . . . [ ]. μύρωι
βρενθείωι . [ ]ρ[υ]. .]ν
ἐξαι<ε>ίψαιο κα[ἴ] ιβα[ς]ι]ιληίωι

ja arvokkaalla
hajustetulla öljyllä
voitelit itsesi - kuninkaille sopivalla,

καὶ στρώμ[ιν] ἐπὶ μολθάκαν
ἀπάλαν παρ[ ]ογων
ἐξίης πόθο[ν] .νίδων

ja pehmeillä tyynyillä
hienoilla
päästit irti kaipauksesi

³¹ *Nikomakhoksen etiikka*, VIII kirja, luku 5.

³² *Nikomakhoksen etiikka*, X kirja, luku 7.

On turha tavoitella määritelmää ruumiilliselle nautinnolle: ruumiin nautinto on kielelle pelkkä muisto.

Mielihyvä on kielenvastaista, koska se on materiaalisen maailman potentiaalinen vaikutus, joka odottaa hiekan alla tai nilkoissa tai käsissä, jotta se voisi joskus tulla liki ja koskettaa. Se ei tarvitse kieltä koska se on mahdollisesti niin monta (ruumiin pinta ja laskokset ovat täynnä pieniä reseptoreita, jotka voivat tulla kosketetuksi, vaikutetuksi, rauhaan jätetyksi tuhansilla eri tavoilla). Siksi määritelmän sijaan voimme kerätä listoja, taksonomioita. Niin kuin eräässä Euripideen näytelmässä, jossa luetellaan:

Elämässä on monenlaisia nautintoja:
pitkät keskustelut ja joutilaisuus – ihana pahe.

Tai: filosofiset keskustelut, viini ja toscanalaiset sikarit, ajattelun ja runouden hätkähdyttävät nautinnot, jokeen kahlaaminen, viileään veteen sukeltaminen, leipä, tanssiminen, kitaran soittaminen, yö, lukeminen ja kirjoittaminen ja kuunteleminen ja puhuminen, nukkuminen ja herääminen, kävelyretket vuorelle, Madonnan sinisen puvun katseleminen, syöminen, seksi, ystävyys.

Tai niin kuin Sapfo sanoo: kaipauksesta irti päästäminen pehmeillä tyynyillä, kuoron karkelointi läpi yön, omenapuut, rakkaus, lyransoitto, laulu.

[Joskus olen kuullut kritiikkiä hedonismia kohtaan, nimittäin että nautinnon jahtaaminen on kestävämpiä maapallon kannalta. Mutta se, että osaa kuvitella vain niitä nautintoja, jotka tuhoavat maailmaa, kertoo ainoastaan mielikuvituksen puutteesta. Ruumiilliset nautinnot eivät vie kamalasti luonnonvaroja. Mene kehoosi ja kysy mikä oikeasti tuntuu miltään.]

II. Estetiikka

Aristoteles aloittaa *Eudemoksen etiikan* eräänlaisella kiertotiellä:³³ Deloksen saaren pyhäkössä, hän sanoo, sijaitsee Leton temppleri, jonka portilla on kaiverrus, jossa lukee:

κάλλιστον τὸ δίκαιότατον, λῦστον δ' ὑγιαίνειν,
πάντων ἥδιστον δ' οὐ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν:

Kauneinta on oikeudenmukaisin, ja parasta terveys;
mutta kaikkein nautinnollisinta on saada se mitä kukakin rakastaa.

Mutta me, Aristoteles sanoo, emme voi yhtyä tähän näkemykseen. ”Sillä,” hän kirjoittaa, ”onnellisuus (*eudaimonia*) – joka on kauneinta ja kaikista parasta – on myös kaikkein nautinnollisinta.”³⁴

Onnellista elämää koskevan opin, siis etiikan, tehtävänä on eritellä sitä mikä elämässä lankeaa hyvyyden, nautinnon ja kauneuden alaan. Nämä kolme kietoutuvat toisiinsa: hyvä on kaunista on nautintoa on hyvää. Niinkuin Sapfo kirjoittaa: ”Kaunismies on kauniskatsella/mutta hyvä mies myös kaunista olla.”³⁵ Kauneuden ja hyvyyden sisäinen yhteys on Sapfolle ja Aristoteleelle kuin ympäristö; niin kuin ei ole syytä epäillä, etteikö väri koskettaisi ruumista silmän kautta, ei ole syytä epäillä etteikö hyvä olisi myös kaunista. Kumpikin on kai helposti havaittavaa.

Ajatus kehiiytyy lopulta takaisin siihen mistä aloitimme; kauneuteen, arvoihin. Mistä tiedämme, mikä on hyvää ja nautinnollista ja kaunista; mistä tunnistaa hyvän elämän? Jotkut sanovat, ettei arvoja ole ja toiset sanovat, että ne ovat maailman tuolla puolen, ja kolmannet, että ne voidaan loogisesti päätellä ja perustaa. Mutta minä sanon, että ehkä ne voidaan aistia.

³³ Yleensä Aristoteles aloittaa tutkielmansa jollain kokoavalla väitteellä. Niin kuin: ”Kaikki taidot ja tutkimukset ja samoin kaikki toiminnat ja valinnat näyttävät tähtäävään jonkin hyvän saavuttamiseen.” Tai: ”Voimme nähdä, että jokainen valtio on eräänlainen yhteisö ja että jokainen yhteisö on syntynyt jonkin hyvän aikaansaamiseksi, sillä kaikki toimivat pitäen silmällä sitä, minkä luulevat hyväksi.” Tai: ”Kaikki ihmiset luonnostaan haluavat olla nähneet.” *Eudemoksen etiikan* alku on tässä suhteessa erityinen.

³⁴ Aristoteles, *Eudemoksen etiikka*, I kirja, luku 1.

³⁵ Fr. 50. (ὁ μὲν γὰρ κάλος ὄσον ἴδην πέλεται (καλός), / ὁ δὲ κᾶθαρος αἴτικα καὶ κάλος ἔσεται.)

Suomen kielen sana aisti on suora johdos kreikan termistä aisthêsis. Samasta juuresta juontuu myös termi esteettinen. Siinä missä etiikka tarkoittaa ”tapoja koskevaa taitoa,” estetiikka merkitsee ”aistimista koskevaa taitoa.” Esteettinen mieltymys on aistimisen preferenssi, ja tämä on saman asian sanomista (*legein ta auta*). Siksi estetiikan alaan kuuluvat kaikki aistittavat asiat – värit, kosketukset, mielihyvä ja tuska, kauneus.

On selvää, että kauneus tai värit ovat aistittavia, mutta Poliitikassa Aristoteles ehdottaa, että ihmisellä on aistimus (*aisthêsîn ekhein*) näiden sekä tuskan ja mielihyvän lisäksi myös hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä, ja muusta sellaisesta.³⁶ Myös nämä, niin sanotut eettiset arvot, kuuluvat aistittavan alueelle, estetiikan alaan. Miellyttävän ja epämiellyttävän, värien, kosketuksen sijaan etiikan aistimukset kohdistuvat hyvään ja pahaan.

Jos siis arvot ovat aistittavissa – niin kuin hyvä ja paha, niin kuin kauneus, niin kuin nautinto – silloin eettinen on estettisen alakategoria. Ja jos ruumiin kyky tulla vaikutetuksi ja kosketetuksi on kaiken estetiikan pohjana, silloin se on myös kaiken etiikan. Ja jos arvot ovat aistittavissa, niin silloin ne ovat ehkä myös materiaalisia, koska myös niiden kokija on materiaallinen: se jonka herkkähipiäistä affektiruumista materiaaliset hyvyys, kauneus ja nautinto koskettavat. Emmekä me valitse jotakin hyvää jonkin pahan tai väärän ylitse, koska niin tekeminen olisi oikein – vaan koska sellainen teko sopii esteettiseen makuumme, koska se on kaunis eikä kipeä.

*

Viimeisenä päivänä Cittassa pyysimme Andreaa hotellin vastaanotosta järjestämään kaupungin ainoan taksin käyttöömmee aamupäiväksi, koska halusimme mennä uimaan Sasson vesiputouksille. Andrea soitteli hyväntuulisesti joitakin puheluita naputellen baaritiskin marmoria [marmori tulee kreikan sanasta marmairô, sädehtiä], kaikki onnistuu kyllä, va bene. Paikallisen taksin lisäksi hotellin edustalle kurvasi autollaan joku Andrean tuttu, jolla sattui olemaan vapaata.

---

³⁶ *Politiikka*, I kirja, luku 2.

Kiipesimme autoihin viisi kerrallaan ja ajatus iltapäivän luennosta haalistui toiveajatteluksi: ehkä ehtisimme takaisin ajoissa.

Samalla kun auto kiipesi poltetusta laaksosta ylängön suuntaan, ympäröivä kasvusto syventyi sinivihreäksi. Pellot muuttuivat puiksi, jotka nousivat tienpientareilta varjoiksi, ja joen läheisyyden saattoi jo haistaa. Vesiputousten halkoma lehto aukesi meidän kuumille kehoillemme kuin pitkään haudottu salaisuus. Maisema toi mieleen joitain Sapfon säkeitä.³⁷

δεῦρό μ' ἐκ Κρήτας ἐπ[ὶ τόνδ]ε ναῦον
ἄγνον, ὅππ[α τοι] χάριεν μὲν ἄλσος
μαλί[αν], βῶμοι τεθυμιάμε-
νοι [λι]βανώντῳ·

Tänne minulle Kreetalta tähän pyhään
temppeleihin, jossa on ihana omenapuu-
luolasi ja jossa alttarisi savuavat
suitsukkeista.

ἐν δ' ὕδωρ ψυχρον κελάδει δι' ὕσδων
μαλίνων, βρόδοισι δὲ παῖς ὁ χῶρος
ἐσκίαστ', αἰθυσσομένων δὲ φύλλων
κῶμα κατέρρει·

Täällä kylmä vesi kohisee läpi omenan-
oksien ja koko paikkaa varjostavat
ruusut ja väriseviltä lehdtä
pisaroi uni.

Joen virtaukset olivat kovertaneet kallioon ihmisenkokoisia altaita, joihin saattoi hypätä putousten laelta: joen ylenpalttinen virtaus pohkeiden ympärillä, jännitys ennen pudotusta ja sitten viileä vihreä vesi sulki kehon sisäänsä. Ruumiimme pinnat ja kätköt olivat täynnä kosketuksia.

Yksi joukosta halusi hypätä vesiputouksen laelta kivialtaaseen pää edellä. Hän kiipesi korkealle muratin peittämälle muurille ja nosti käntensä ylös: katsokaa kuinka hyppään. Me muut käänsimme silmämme pois, koska ajattelimme ettei hän hyppäisi ilman yleisöä. Pudotus oli liian korkea, allas liian pieni, tähtääminen oikeaan kohtaan näytti mahdottomalta. Ettekö te katso, hän huusi, mä varmaan kuolen. Kuvittelimme kiveen murskautuneen aivokuoren ja säpälöityvän luun, ja kuinka virta kuljettaisi ruumiin mukanaan niin että veri tahraisi tämän käsinkosketeltavan kauneuden eikä kukaan enää koskaan haluaisi ajatella filosofiaa tai Aristotelesta, Sapfoa tai kauneutta:

³⁷ Sapfo fr. 2.

ἐν δὲ λείμων ἱππόβοτος τέθαλεν
ἠρίνοισιν ἄνεσιν, αἱ δ' ἄηται
μέλλιχα πνέουσιν [
[

Täällä hevosten laidun kukoistaa
kevään kukista ja tuuli
puhaltaa kuin hunaja

ἔνθα δὴ σύ . . . ἔλοισα Κύπρι
χρυσίαισιν ἐν κυλίκεσσιν ἄβρωσ
ὀμμεμίχμενον θαλίαισι νέκταρ
οἴνοχόαισον

Täällä sinä, Kypris, nostaen
kultaisilla maljoilla hellästi
juhlista sekoitettua nektaria -
vuodata.

Mutta niin ei tapahtunut, kun katsoimme pois. Myöhemmin odottaessamme autokyytiä takaisin Cittään pelasimme muutaman erän boccea, mutta jäsenien voima ja nautinto oli jo kyllästetty loppuun. Tupakkapeltojen välissä kiemurtelevalla suojattomalla tiellä ohisyöksyvä ilma pieksi jokiveden tahmaamia hiuksia: jos kaikki on sallittua, ei kai ole mitään estettä tehdä itselle ja toiselle hyvää.

LIITE 1: Sapfon listat

Ensimmäinen lista:

kultaisia taloja, lyyria, vaunuja, musta maa, omenapuita, alttareita, savuavaa frankinsensiä, kylmää vettä, ruusuja, valoisia lehtiä, niittyjä täynnä kukintoja, kevätkukkia, nektaria, kultaisia astioita, sydän, kasvot, valkoiset käsi-varret, mekkoja, kaulakoruja, kieli, iho, korvat, kylmä hiki, kuu ja tähdet, jalat lyydialaisissa sandaaleissa, valkoinen vuohi, pehmeä tyyny, jäsenet/raajat, maalaismekko, nilkat, kirkassointinen lyyra, laakerinoksa, leluja, helyjä, aniksen varsia, pehmeät kädet, värikäs hiusnauha hienoa työtä, hienot kankaat, kauniit jalat, orvokit, omenat, hyasintit, sekoitusmalja

Toinen lista:

siivekäs, kapea, höyhenpeitteinen, välkehtivä, helähtävä, kaunis, kultainen, suloinen, makea, vaalea, tumma, tuoksuva, hajustettu, korkea, nopea, tuulinen, painava, syvä, kapea-nilkkainen, syvävoinen, kevyt, viinivärinen, luja, ravisteleva, ruususorminen, taltuttamaton, kesyttämätön, kesytön, vihreä, ruohonvärinen, norsunluinen, hikinen, kylmä, kuuma, raskas, oppimaton, ikimuistoinen, leveä, laaja-alainen, unohtunut, korkeaääninen, kimeä-ääninen, kirjava, kuolematon, kutova, kudottu, katkeransuloinen, juonia punova, palmikoitu, hieno, harhauttava, musta, läheinen, onnellinen, onnekas, hullu, raivoava, rakas, oma, vaikea, kivulias, pyhä, pyhitetty, palvottu, jumalien oma, jumalien kaltainen, hehkuva, hohtava, keltainen, pehmeä

LIITE 2: Sapfo fr. 94

τεθνάκην δ' ἀδόλως θέλω·
ἄ με ψισδομένα κατελίμπανεν

πόλλα καὶ τόδ' ἔειπέ [μοι·
ὦμι' ὡς δεῖνα πεπ[όνθ]αμεν,
Ψάπφ', ἦ μάν σ' ἀέκοισ' ἀπυλιμπάνω.'

τὰν δ' ἔγω τάδ' ἀμειβόμεν·
χαίρισ' ἔρχεο κάμεθεν
μέμναισ', οἴσθα γὰρ ὥς σε πεδήπομεν·

αἰ δὲ μή, ἀλλά σ' ἔγω θέλω
ᾔμναισαι[...(.).][..(.).]ξαι
ῥς[- 10 -] καὶ κάλ' ἐπάσχομεν·

πό[λλοις γὰρ στεφάν]οις ἴων
καὶ βρ[όδων ...]κίων τ' ὕμοι
κα..[- 7 -] πὰρ ἔμοι π<ε>ρεθήκα<ο>

καὶ πόλλαις ὑπα,θύμιδας
πλέκ,ταις ἀμφ' ἀ,πάλαι δέραι
ἀνθέων ἐ[- 6 -] πεποημένας.

καὶ π. . . . [ ]. μύρωι
βρενθείωι . [ ]ρυ[. .]ν
ἐξαλ<ε>ίψαο κα[ἰ β,α,ς]ιλιήωι

καὶ στρώμν[αν ἐ]πι μολθάκαν
ἀπάλαν παρ[ ]ογων
ἐξίης πόθο[v].νίδων

κῶ,τε τις[οὔ]τε τι
ἶρον οὐδὲ[ ]
ἔπλετ' ᾔπτ[οθεν ἄμ]μες ἀπέσκομεν,

οὐκ ἄλλος . [χ]όρος
]ψόφος
]...οιδαι

Valehtelematta tahdon olla kuollut:
hän jätti minut itkien

monia kyyneleitä ja sanoi minulle näin:
Voi minua, kuinka hirveästi olen kärsinyt,
Psapfo, vannon, lähden luotasi vasten tahtoani.

Ja minä vastasin hänelle näin.
Hyvästi, lähde ja muista
minua, tiedäthän kuinka välitimme sinusta.

Mutta jos et, minä haluan
muistuttaa sinua...
myös kauniista asioista, joita koimme.

Sillä monet kruunut orvokeista
ja ruusuista yhdessä
minun rinnallani puit yllesi

ja monet punotut
seppeleet pehmeän kaulan ympärillä
on tehty kukista,

ja arvokkaalla
hajustetulla öljyllä
voitelit itsesi - kuninkaille sopivalla,

ja pehmeillä tyynyillä
hienoilla
päästit irti kaipauksesi,

eikä mikään eikä yksikään
pyhä paikka
ollut sellainen jossa me emme olisi olleet

ei lehto tanssi
ääni